

De grundlæggende rettigheder for mennesker med intellektuelle handicap og personer med psykiske helbredsproblemer

Artikel 21 og artikel 26 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder forbyder forskelsbehandling på grund af handicap, og anerkender og respekterer retten til integration for mennesker med handicap.

I EU lever omkring 80 millioner mennesker med handicap (Europa-Kommissionens handicapstrategi 2010-2020)

Politisk kontekst

Ifølge De Forenede Nationers konvention om rettigheder for personer med handicap (UN CRPD) omfatter personer med handicap "personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre".

FRA's første handicapprojekt

Det første projekt på handicapområdet fra Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) er gennemført i CRDP's ånd. Projektet har til formål at vurdere situationen omkring de grundlæggende rettigheder for nogle af de mest sårbare grupper af personer med handicap, nemlig dem med psykiske helbredsproblemer og dem med intellektuelle handicap.

- Personer med et **intellektuelt handicap** beskrives undertiden som "psykisk handicappede" eller siges at have "indlæringsvanskeligheder". Disse begreber henviser til virkningerne af kroniske tilstande, der er karakteriseret ved en intellektuel kapacitet, der ligger markant under gennemsnittet, og som begrænser et menneskes evne til at fungere intellektuelt.
- **Psykiske helbredsproblemer** kan påvirke en persons tanker, krop, følelser og adfærd og kan være alvorlige og gribe alvorligt ind i en persons liv. Psykiske helbredsproblemer omfatter depression, bipolar lidelse, skizofreni opmærksomhedsforstyrrelser/hyperaktivitet, angstlidelser og spiseforstyrrelser.

Centrale problemstillinger

Stigmatisering og social udstødelse

Personer med intellektuelle handicap og personer med psykiske helbredsproblemer (i det følgende benævnt "personer med handicap") udsættes ofte for den samme stigmatisering og sociale udstødelse af samfundet. De har i århundreder været holdt væk fra det almindelige samfund, og den dag i dag skønnes det, at mere end én million voksne og børn med handicap lever i institutioner i EU. Ud over, at de til tider nægtes retten til at vælge, hvor og hvordan de vil leve, kan disse personer også blive nægtet grundlæggende rettigheder, som andre EU-borgere nyder godt af, som f.eks. retten til at stemme.

FRA har af disse grunde valgt at se på situationen omkring de grundlæggende rettigheder for disse to grupper af personer.

"Det, at jeg ikke kan tale, betyder ikke, at jeg ikke har noget at sige"

(En af de adspurgte med et intellektuelt handicap i en FRA-undersøgelse)

Personer med rettigheder, ikke genstande for velgørenhed

UN CRPD udgør et paradigmeskift i den måde, hvorpå handicap opfattes: Personer med handicap betragtes ikke længere som personer, som ikke er i stand til at spille en aktiv rolle i samfundet. De betragtes heller ikke som personer, som det er nødvendigt at "kurere", for at de passer ind. I stedet anerkendes deres kapacitet, og der lægges vægt på nødvendigheden af, at det er samfundet, som skal tilpasse sig, så disse mennesker kan deltage fuldt ud.

Hver fjerde voksne i Europa er berørt af psykiske helbredsproblemer (Europa-Kommissionen, 2008)

UN CRPD er skrevet sammen med og af personer med handicap, i overensstemmelse med handicapbevægelsens slogan: "Nothing about us without us" (Intet om os uden os).

Denne emancipatoriske filosofi er en ledetråd for FRA's arbejde på handicapområdet.

De handicappedes stemme

Med udgangspunkt i anerkendelse af og vægt på de evner og den kapacitet, som personer med handicap besidder, sætter FRA's handicapprojekt sig som mål at indsamle disse menneskers holdninger til væsentlige aspekter af deres liv. Data indsamles gennem grundige interview og via fokusgrupper, hvorved man sikrer aktiv deltagelse af brugerforskere og interessegrupper.

Retten til at vælge, hvordan og hvor man ønsker at leve, at blive behandlet lige og at træffe beslutninger, der har juridiske konsekvenser

FRA's forskning vil fokusere på områder, der er blevet identificeret som værende af særlig betydning, i samarbejde med personer med handicap, forskningspartnere og beslutningstagere.

Fokusområderne omfatter:

- › adgang til retssystemet (artikel 13 i UN CRPD);
- › tilgængelighed (artikel 9 i UN CRPD);
- › retten til et selvstændigt liv (artikel 19 i UN CRPD);
- › ufrivillig behandling og ufrivillig anbringelse (artikel 14 og 15 i UN CRPD);
- › retsevne (artikel 12 i UN CRPD);
- › deltagelse i det politiske liv (artikel 29 i UN CRPD).

I 2012 offentliggør FRA en vejledning om, hvordan man udfører inkluderende forskning.

Lovgivningen

FRA's forskning vil omfatte retsreglerne i de 27 EU-medlemsstater på de ovenfor anførte fokusområder. Der vil blive henvist til de relevante FN-standarder og europæiske standarder, samt til EU-lovgivningen. Situationen i de forskellige EU-medlemsstater vil blive sammenlignet.

Livet

Forskningen vil også kigge nærmere på, hvordan rettighederne for personer med handicap respekteres i praksis i hver af de 27 medlemsstater.

Desuden vil der i begyndelsen af 2011 blive gennemført feltarbejde i ni medlemsstater – Bulgarien, Frankrig, Tyskland, Grækenland, Ungarn, Letland, Rumænien, Sverige og Det Forenede Kongerige. Fokusgrupperne vil komme til at bestå af personer med handicap samt aktører, der har væsentlig indflydelse på deres liv, som f.eks. plejere og personlige assistenter.

Forskningsresultaterne vil blive offentliggjort i løbet af 2011 og 2012.

Evidensbaseret vejledning

Forskningsresultaterne vil indgå i den politiske beslutningsproces både i EU-institutionerne – bl.a. Europa-Kommissionen og Europa-Parlamentet – og på nationalt niveau. Resultaterne vil hjælpe mange involverede aktører med at sikre, at UN CRPD føres ud i livet/ bliver implementeret is bette than føres ud i livet.

Derved vil lovgivning, politik og en effektiv implementering af UN CRPD blive formet af de erfaringer, der indhøstes "i felten", og de handicappede personers røst vil i særdeleshed blive hørt i beslutningsprocessen.

Personer med handicap står i centrum af projektet, men mange andre aktører vil være med til at forme, udføre og evaluere det.

Yderligere oplysninger

Dette faktablad fås i Easy Read-format og kan rekvireres ved henvendelse til disability@fra.europa.eu

En oversigt over FRA's aktiviteter på handicapområdet findes online på:
fra.europa.eu/fraWebsite/disability/disability_en.htm